

Вищий навчальний заклад «Український католицький університет»

Факультет суспільних наук

Кафедра управління та організаційного розвитку УКУ

Пояснювальна записка

до дипломного проекту (магістерської роботи)
на тему: «Розвиток механізмів та засобів удосконалення соціокультурного простору м. Краматорськ »

Виконала: студент 6 курсу, групи

спеціальності 073 Менеджмент

Дорохов М.Д.

Керівник Щурко У. (прізвище та ініціали)

Рецензент _____ (прізвище та ініціали)

Львів – 2019 року

Дорохов М.Д. Розвиток механізмів та засобів удосконалення соціокультурного простору м. Краматорськ: Магістерська робота: (073 «Менеджмент») / Дорохов М.Д. / Український католицький університет. Кафедра Управління та організаційного розвитку УКУ; Наук. кер.: У. Щурко, к. е. н. – Львів: УКУ, 2019. – __ с.

Анотація. У данній роботі описано механізм впливу на соціально-культурне становище міста Краматорськ шляхом створення музичної студії. Усі висновки основані на Європейських дослідження впливу культурних та креативних індустрій на міста та глобальні контексти. Проведений аналіз кейсу Благодійної організації «Музика без кордонів» та її партнера Митровицька шокла року (Косово) та їх вплив на соціально-культурне середовище Митровиці. Були враховані українські практики в цій роботі на прикладі Львова та Кривого Рогу. Для розробки механізму впливу на соціально-культурне становище Краматорська проведено аналіз фактів, які вплинули на формування міста та його сьогоденний стан.

Ключові слова: соціальне підприємництво, культура, вплив, соціально-культурне становище, музика, культурні та креативні індустрії, Краматорськ.

Abstract. Переклад *This paper describes the mechanism of influence on the socio-cultural situation of the city of Kramatorsk by creating a musical studio. All findings are based on European studies on the impact of cultural and creative industries on cities and global contexts. The analysis of the Case of Charity Organizations "Music Without Borders" and its partner Mitrovitskaya Shokol of the Year (Kosovo) and their influence on the socio-cultural environment of Mitrovica. The Ukrainian practice in this work was taken into account, for example, in Lviv and Kryviy Rih. An analysis of the facts influenced by the formation of the city and its current state was made for the development of the mechanism of influence on the socio-cultural situation of Kramatorsk.*

Keywords: *social entrepreneurship, culture, influence, socio-cultural situation, music, cultural and creative industries, Kramatorsk.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. РОЗДІЛ I. ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНОКУЛЬТУРНОГОПРОСТОРУ ТА МЕХАНІЗМИ ВПЛИВУ НА НЬОГО.....	9
1.1. Визначення соціально-культурного	9
1.1.1. Розглянемо вплив соціуму і культури один на одного.	9
1.1.2. Культура як механізм змін у суспільстві(містах).	11
1.2. Культурні та креативні індустрії як механізм впливу на соціокультурне становище міста.....	14
1.3. Українські приклади впливу культурних та креативних індустрій на соціо культурне становище міст	18
1.3.1. Львів.....	23
1.3.2. Кривий Ріг культурно громадський центр «Шелтер+».....	25
РОЗДІЛ 2. РОЗДІЛ II. СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР МІСТА КРАМАТОРСЬК	27
2.1. Історичні факти, які вплинули на формування соціокультурного стану міста Краматорськ.....	27
2.2. Соціально культурне становище міста та його гравці	31
2.3. Вплив діяльності ГО «Вільна хата».....	34
РОЗДІЛ III. Бізнес-план соціального підприємництва музичної студії в рамках ГО «Вільна Хата» у Краматорську	39
3.1. Передумови створення музичної студії.....	39
3.2. Бізнес-план соціального підприємства на базі музичної студії .	41
3.2.1 Ідея, бізнес концепт.....	41
3.3. Бюджет/фінансовий план, залучення ресурсів, оцінка самоокупності	

та можливих ризиків.....	44
ВИСНОВКИ.....	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	77
ДОДАТКИ.....	79

Розвиток механізмів та засобів удосконалення соціокультурного простору
м. Краматорськ

ВСТУП

Україна перебуває у часі суспільних трансформацій. Від Революції Гідності і до сьогодні, ми бачимо як українське суспільство стає на шлях реформ. Особливо помітні зміни спостерігаємо у формуванні громадянського суспільства в Україні. Про це свідчить кількість створених громадських ініціатив, які своєю діяльністю забезпечують потреби громадян та відповідають на виклики, що виникають на всіх рівнях суспільного життя.

Хвилю відродження активізму, відваги у тому, щоб брати відповідальність на себе та на місцях творити зміни, в особливий спосіб зазнала Донеччина. Так, у 2014 році, коли місто Краматорськ було звільнене з-під окупації, саме молодіжна платформа «Вільна Хата» стала осередком, що впевнено зайняв цю важливу суспільну нішу. Працюючи із місцевою молоддю, «Вільна Хата» гуртує навколо себе активних українців, і таким чином зміцнює їхню роль, як головного ресурсу розвитку громади міста Краматорськ. «Вільна Хата» діє у трьох напрямках діяльності: освіта, культура та добросусідство, що дає можливість місцевій молоді пізнавати нове, розвивати творчість та творити зміни власноруч, допомагаючи тим, хто цього потребує.

Однак, увесь цей процес супроводжується і багатьма перешкодами, де однією із чи не найбільших є криза довіри серед українців, зокрема на території, яка знаходиться близько до зони розмежування. Зважаючи на те, що довіра являється базовим стержнем, що відображає стан життєдіяльності та розвитку країни і регіонів, її низький рівень здатний сповільнити чи цілком зупинити процес втілення змін, натомість розвивати соціальну напругу. Опираючись на дані загальнонаціонального дослідження, що було проведено фондом «Демократичні ініціативи» з 15 по 19 грудня 2017 року в усіх регіонах України, за винятком Криму та окупованих територій, 37% опитаних довіряють волонтерським організаціям та 4% громадським організаціям, що в особливий

спосіб підтверджує роль громадського сектору у побудові позитивного балансу довіри в українському суспільстві.

Аналіз наукових досліджень засвідчив, що проблема формування довіри залежить від соціально-економічного, культурного та освітнього розвитку суспільства. Тобто, великою мірою те соціокультурне середовище, у якому ми перебуваємо, має прямий вплив на формування нашої відкритості та довіри до оточення.

Діяльність молодіжної платформи «Вільна Хата» з самого початку її існування була спрямована власне на культурний розвиток жителів міста, тому не дивно чому платформу називали «мистецьким простором посеред війни». Щодня у стінах платформи відбувався комплекс культурно-освітніх заходів, таких як майстер-класи, тренінги, перегляди документального кіно, фестивалі, фотовиставки, літературні вечори, програми обмінів, що були і залишаються дієвими механізмами у формуванні не лише соціокультурного простору, але й громадянської свідомості та відновлення міжособистісної довіри у Краматорську. Саме тому, розглядати удосконалення соціокультурного простору міста Краматорськ ми будемо через призму культури. Так як переконані, що саме культура є тією сферою людської діяльності, яка здатна сприяти єднанню громад, стимулювати участь громадян у суспільному житті, визначати цінності, будувати діалог та, зрештою, поширювати ідею культурного розмаїття та толерантності.

4 роки такої культурно-освітньої діяльності у «Вільній Хаті» дали зрозуміти, що інструментарій, за допомогою якого можна посприяти удосконаленню соціокультурного простору міста Краматорськ є значно більшим, і потрібно розширювати механізмами співпраці. Саме тому, у даній науковій роботі представлено ідею створення соціального підприємства на базі музичної студії – ще одного місця у Краматорську, яке не лише актуалізує потребу спільних дій, а й зможе сприяти ще більшому розвитку потенціалу громади та водночас стане місцем зародження довіри. Ми переконані, що

музика є мовою єднання, і студія дасть можливість жителям міста творити якісний продукт, а отже розвивати та розвиватись.

Мета роботи – розвинути соціокультурне середовище міста Краматорськ шляхом аналізу зарубіжного та вітчизняного досвіду діяльності культурних інституцій з музичним напрямком роботи та створення соціального підприємництва на базі музичної студії у місті Краматорськ.

Об’єкт дослідження - робота культурних інституцій закордоном, а також робота молодіжної платформи «Вільна Хата» та її музичної студії у напрямку розвитку соціокультурного середовища міста Краматорськ.

Предмет дослідження – вплив діяльності культурних інституцій з музичним напрямком роботи на соціокультурне середовище міста Краматорськ.

Завдання:

- Дослідити вітчизняний та зарубіжний досвід діяльності культурних інституцій з музичним напрямком роботи;
- Проаналізувати соціокультурний стан міста Краматорськ та роль культурних інституцій з музичним напрямком роботи у місті;
- Розробити концепцію соціального підприємництва на базі музичної студії у місті Краматорськ;
- Зробити висновки.

Готуючи дану роботу, використовувались наступні **методи дослідження**. По-перше, методом аналізу наявних матеріалів щодо соціокультурного стану міста Краматорськ було визначено роль культурних інституцій з музичним напрямком роботи у місті. По-друге, проведено порівняльну характеристику стану культурних інституцій з музичним напрямком роботи закордоном та в Україні, що дає можливість сформулювати потенційні тенденції розвитку цієї галузі у місті Краматорськ.

Новизна роботи полягає в тому, що в Україні вплив культурних інституцій з музичним напрямком на соціокультурний стан українських міст є не

досліджена, хоча існують практики, що діють у цьому напрямку. Проте, ми бачимо необхідність у дослідженні даного питання так, як вважаємо, що культура є універсальним інструментом для активізації громадянського суспільства, зокрема у місті Краматорськ у часі російсько-української війни на сході країни.

Робота складається з вступу, трьох розділів: 1. Характеристика соціальнокультурного простору та механізми впливу на нього, 2. Соціокультурний стан міста Краматорськ 3. Бізнес-план соціального підприємництва музичної студії в рамках ГО «Вільна Хата» у Краматорську, а також висновків та використаних джерел.

РОЗДІЛ І. ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ ТА МЕХАНІЗМИ ВПЛИВУ НА НЬОГО

1.1. Визначення соціально-культурного простору

Соціально-культурний простір є визначальним концептуальним характером глобального суспільства. Поняття «соціально-культурний простір» поєднує в собі дві складові : ідею простору і ідея втілення духовності (культура, наука і освіта, право і цінності суспільства і окремих осіб). Соціально-культурний простір - це не просто союз соціальних і культурних чинників. Ключові характеристики соціально-культурного простору це структурна взаємодія соціальної, наукової, освітньої, релігійної, правової та ціннісної систем та наявність культурних, наукових, освітніх та соціально-правових подій.

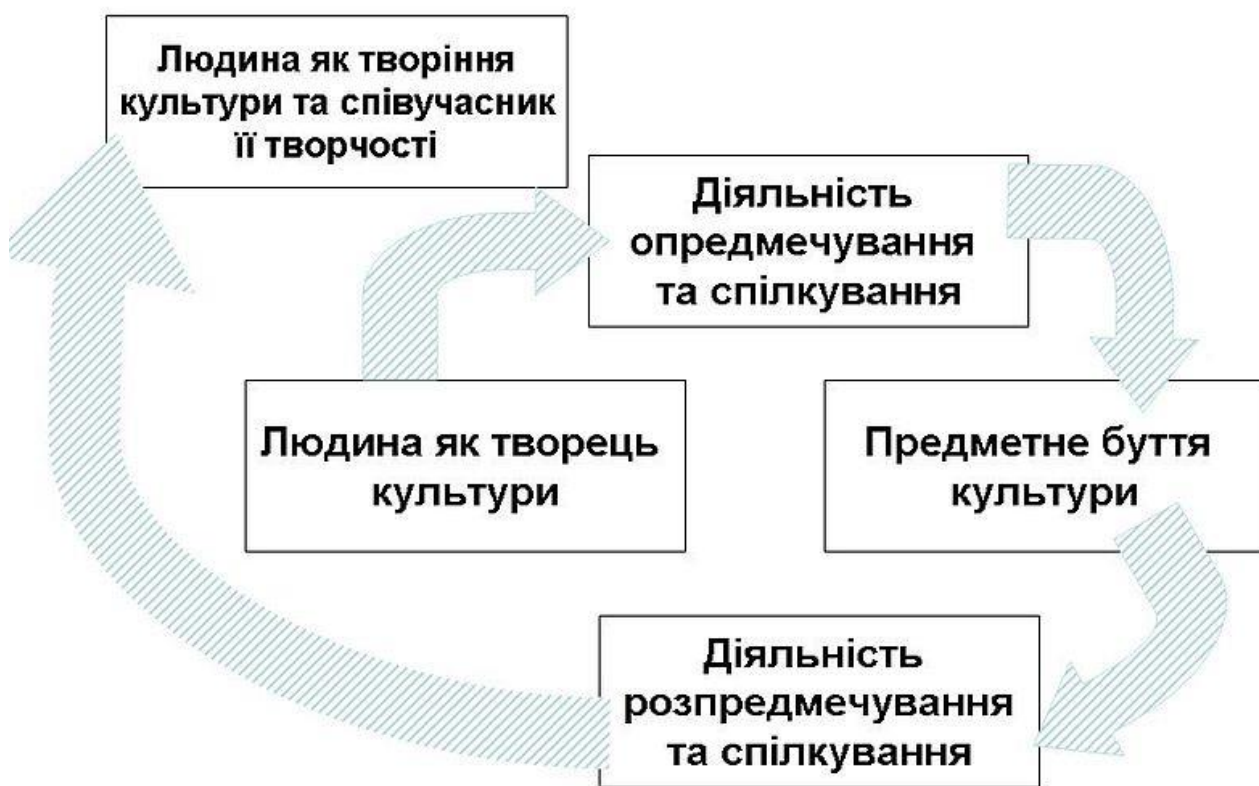
Соціокультурне середовище в розширювальному тлумаченні терміну - це сукупність культурних цінностей, загальноприйнятих норм, законів, правил, наукових даних і технологій («Ноу-хау»), якими володіє соціум і людина в соціумі для ефективних дій і взаємодій з усіма компонентами своєї життєвого середовища (маються на увазі природний, техногенний, інформаційний компоненти, а також інші люди). У більш вузькому і більш поширеному варіанті тлумачення уявлення про соціокультурному середовищі пов'язано з її комунікативно-інформаційної компонентою, що включає, перш за все, художні твори і продукцію мас-медіа;

1.1.1. Розглянемо вплив соціуму і культури один на одного.

Не від'ємним є те, що розвиток культури залежить від розвитку суспільства і навпаки. Загалом культура має регулятивну, виховну, світоглядну, пізнавальну, генетична, адаптивна та комунікативна функції, які впливають на соціум. Саме культурні чинники такі як цінності і культурні норми впливають на взаємодію людей в соціумі(виховна функція). Культура – це творчість, а саме продукування, виробництво засобів розвитку суспільного та індивідуального життя(регулятивна). Формування Однією з основних функцій

культури є – соціальний контроль, який виявляється через право та мораль. Аби виховна функція культури мали найбільший вплив, днією з її найголовніших цінностей, які складають ядро різноманітних форм сучасної демократії, особливе місце належить довірі. Вона забезпечує надійний фундамент для улагодження різноманітних конфліктів та взаємодії усіх учасників життя суспільства.

Якщо спиратись на теорію М.С. Кагана(рис 1), то культура є головною характеристикою людської діяльності. Виходячи з цього культура - основна



риса людської активності, яка важлива при усвідомленні її особливості.

рис. 1- Схема М.С. Кагана [5]

Вважається в такому випадку поперше, людина описує мету, а після переходить до дій. У русі розуміння світу і свого положення в ньому, людина творить культурний спадок(і інші результати людської діяльності) - це функція продукування, коли ідеї втілюються в певних речах чи явищах.

Сьогодні культура (особливо через засоби масової інформації та соціальні медіа) є ключовою для організації спільнот, які складають суспільства. Художники, творчі підприємства, дизайнери, архітектори, технологи, любителі цифрових технологій, культурні активісти, розробники ігор, археологи та громадськість зміщуються у спільних робочих місцях, лабораторіях, живих лабораторіях, виробничих приміщеннях, творчих центрах та інкубаторах. Разом вони вигадують нове суспільство співпраці та підприємств.

1.1.2. Культура як механізм змін у суспільстві(містах)

Культура навкруги. Вона проймає весь соціум від мегаполісів і регіонів і в тому числі просочується в нашу життєдіяльність. Вона значима поза межами музеїв, пам'яток громадського спадщини або класичних культурних інституцій. Її можна знайти в науково-технічних фокусах, в ЗМІ, які живлять інновації, в міських стінах (графіті і фрески), локальних хабах і міських фестивалях які закликають громадян до взаємодії. Культура працює заради створення естетичної, атмосфери і звичайно ж формує позитивний імідж міст.

Європейські культурологи Мет'ю Арнольд («Культура і анархія», 1875 р.), чи Х. Ортега-і-Гассет («Повстання мас», 1929 р.) сприймали культуру більшою мірою у вигляді високої культури, аналізуючи її, як типові активності аристократів (класична музика, драматичний театр, опера, тощо.). В результаті аналізу «високої культури» з'явилося поняття галузевої (інституційної) концепції культури, яка переважала у пріоритетах культурної роботи державних інституцій. Але не всі вчені та філософи підтримували таку теорію, наприклад К. Марк вважав, що в культурі можуть збагачуватись ли посередники між творцями та споживачами, А. Сміт – що культура взагалі нічого не виробляє.

Але все змінилось і перші кроки в переосмислені культура почались після Другої світової війни, крок за кроком стала все більше впливати на розвиток суспільства, країн та міст. Культурні феномени 1960-х років, у вигляді сексуальної революції, травневої революції, хіпі та інших, спровокували зміну ціннісної бази молоді тих часів на розвиток як особистості так і її світогляду, що стало символізувати зміни у парадигмі культури як нового ресурсу та діяльності людини. В результаті чого західна політична система полегшила ідеологічні межі, що вплинуло також змінило парадигму культурних процесів. У США та Європі з'являються комерціалізовані та впливові культурні індустрії, від видавництва, кіностудій, студій звукозапису, радіо та ін.

Культура для міст та регіонів почала більше впливати на визначення місцевих тенденцій та ініціатив, що стосуються участі та сильного залучення громадськості до вироблення політики. Культура також надихає основні економічні тенденції (зумовлені естетикою, дизайном та етикою міркування), а соціальні заворушення знаходять своє коріння у відсутності міжкультурного розуміння. Таким чином, культурні ресурси можуть сприяти більш згуртованому та збалансованому суспільству, надаючи спільноті можливість відкрити свої та інші культури та історії, а також забезпечити доступ і можливості особистого розвитку для груп знедолених. Проте успіхи і невдачі в культурному розвитку також можуть змінити “початкові позиції”, з яких виникли імпульси розвитку.

Культурні інституції та працівники культури впливають на привабливість міст, дух та моральний дух людей, і є центром культурної політики. Такі ініціативи часто пілотуються розвитком або економічними агентствами як частина інноваційних програм, часто в соціальній сфері або як частина регенерації міст. Вони також є результатом індивідуальних або колективних ініціатив, що виникають внаслідок спільних екосистем, які часто залучаються шляхом знайомств на рівні міста, наприклад, між підприємствами, культурними організаціями або університетами. Це також може бути прямим результатом

громадської підтримки мистецтв або через концентрацію активних творчих особистостей і підприємців в одному місті або районі міста.

Як наслідок, міста запускають культурну політичну революцію. Ця тенденція пояснюється збільшенням доказів впливу культурних інвестицій на регенерацію міст. Нова культурна політика спрямована на збільшення або просування місцевого розвитку, і вони зосереджені на[25]:

- розвиток довгострокових культурних бачень та програмування на місцевому рівні;
- зайняття колишніх промислових об'єктів новою економічною або соціальною діяльністю;
- використання будівель спадщини, які важко і дорого підтримувати;
- залучення творчих талантів та митців та максимізація потенціалу місцевих ремесел шляхом створення доступних робочих місць за нижчих витрат;
- зміна сприйняття громадянами міського простору за допомогою мистецьких втручань для заохочення власності, громадянської гордості та міського відродження;
- створення задоволення та розваг (благополуччя та соціальна згуртованість) через фестивалі та культурні заходи;
- підтримка культурного та творчого підприємництва (інкубатори, живі лабораторії, творчі центри, виробничі приміщення) для підтримки робочих місць;
- залучення туризму або міжнародних інвесторів (культурні заходи та привабливий комплекс культурної інфраструктури та репутації міста / регіону призначення);
- вирішення соціальних проблем (художнє втручання з акцентом на задоволення, самовираження, діалог між громадами та між поколіннями та розвиток навичок / навчання з метою запобігання соціальної ізоляції, ізоляції та маргіналізації);

1.2. Культурні та креативні індустрії як механізм впливу на соціокультурне становище міста.

Креативні індустрії - це тип соціально-культурних практик, в яких інтегруючи функцію займає творчий та культурний компонент, такий як: діяльність в сферах візуальних чи виконавських мистецтв; ремесел чи дизайну; кіно, телебачення та медіа[3]. Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) трактує поняття «Культура та креативні індустрії» - «культурні індустрії означають галузі, що поєднують в собі створення, виробництво і комерціалізацію творчої продукції, яка носить нематеріальний і культурний характер. Як правило, така продукція захищена авторським правом і може приймати форму товару або послуги. Культурні індустрії, як правило, включають поліграфію, видавничу справу та виробництво мультимедіа, аудіовізуальну, фонографічну і кінематографічну продукцію, а також прикладні види мистецтва та дизайн. Термін «креативні індустрії» охоплює ширший спектр видів діяльності, що увібрав в себе галузі культури, а також всі види виробництва в сфері культури і мистецтва, до яких відносяться як виконавські види мистецтва, так і виробництво окремої продукції. У цих галузях продукт або послуга містять суттєвий елемент художньої або творчої діяльності, що включає в себе такі сфери, як архітектура і реклама ».

(CREATIVE ECONOMY REPORT 2013 [4])

Важливість культури та креативних індустрій як двигуна міського розвитку може бути повною мірою ключовим гравцем у відродженні міст. За останні кілька років інтерес до галузей культури як власної економічної сили зростає. Європейська Комісія визначила культуру та різні сектори культурних індустрій як головну економічну та соціальну силу в Європі. Зростання зайнятості у сфері культури за останні десять років було значним, перевищують середні показники зайнятості. У таблиці 1 представлені деякі приклади. Зайнятість у секторі культури і ремесел оцінюється в становлять 2% загальної зайнятості в Європейському Союзі.[24]

Країна	Cult. Employment Growth rate	Період
Іспанія	24%	1987-1994
Франція	36.9%	1982-1990
Велика Британія	34%	1982-1990
Німеччина	23%	1981-1991

таб.1 Зайнятість у секторі культури

Культура є в основному міською промисловістю, і в більшій мірі міським явищем. Через віки, і особливо з кінця посередництва, найважливіші твори мистецтва, найвпливовіші кола творчих мислителів, кращі школи та університети, тісно пов'язані з містами, їхня влада, і їх економічна сила. Тому не дивно, що на сьогоднішній день культурне надбання більшості народів - особливо в Європі - зосереджено в містах, і що більшість починаючих художників чи організацій шукатимуть міські розташування, бажано в одному з "культурних центрів", як Лондон, Нью-Йорк або Берлін, де значення землі тепер досягли рівнів, спільних для будь-якого іншого з глобальної індустрії у всьому світі.

Незважаючи на свою глобальну артикуляцію, культура - завдяки своєму своєрідному, високо контекстуальному і унікальному характеру - це фактор відмінності для міст, і це робить її ключовим компонентом сучасної урбанізації. Кожне місто має власну культуру, що частково відображає історичну спадщину громади, частково його проекція у світ. Навіть звичайні культурні продуктивиступи оркестру або музеї, можливо, відображають типові риси його приймаючої громади, шляхом вибору репертуару та їхнього стилю спілкування. Міста дійсно потребують таких елементів відмінності. Постмодерне місто змагається за увагу в планетарному масштабі. Під вирівнюючим тягарем глобалізації, міста мають шанс побудувати «мости», які утримують разом простір потоків світової економіки (з мігрантами-громадянами, інформація, товари і т.д.) з простором місць, і закріпити свою долю до нього Їхня культурна специфіка стає складовою їх економічного статусу і елемент «іміджу», який уряди та бізнес-спільноти використовувати для залучення ресурсів, людей і

капіталу. У той же час міста можуть проектувати образ сучасності динамізмом, інвестуючи в нові культурні інфраструктури та створення “штучних відмінностей” через грандіозні проекти; стильні нові фрагменти культурної інфраструктури (Зал Фінляндії в Гельсінкі, новий міст під будівництвом Калатрави в Венеція) має потенціал, щоб ввести в розрив міське середовище, бути «Дивним» і тому запам'ятовується. Однак, є попередження про кінцевий результат флагманських інвестицій [24], що стосується обох соціальних наслідків надмірної централізації розвитку міста активів і можливість "глобальної конвергенції" в міських пейзажах (ті ж ікони скрізь, часто розробляються тими ж архітекторами з тими ж матеріалами в будь-яке місце) виснаження, а не збагачення міської унікальності. Культурні галузі також ідеально підходять до вимог знань економіки. З одного боку, вони дуже трансверсальні до багатьох інших міських функцій. Їх «ланцюжок вартості» багатий; через неї творче знання характерні для мистецтва та культури, її ставлення до рефлексії, відкритості та інноваційності, до інших інформаційно-інтенсивних секторів економіки. На узліс Мистецтво і культура, існує ціла низка господарської діяльності, так звані творчі галузі, в яких продуктивність пов'язана з поколінням і розробка культурного змісту. Слід також пам'ятати про це культура є одним з основних факторів міського туризму. З іншого боку, галузі культури мають важливе соціальне значення.

Культурні робочі місця є нерегулярними та гнучкими, тому культурне працевлаштування є «Антициклічний» фактор у періоди промислового занепаду та переходу, а засіб соціальної мобільності в періоди активізації та розширення. Для них причини, європейські міста цінують культурну зайнятість [26] і погоджуються потенціал зростання в галузях культури. Попит на культурні товари та послуги, швидше за все, зростуть через соціальні та економічні тенденції:

- Стимулювали зростаюче добробут і зміни в житті попит на культурні послуги та частку цих доходів до культури, відпочинку та розваг (в середньому 3%);

- Люди живуть довше і особливо старші за 55 років споживають більше культурних товарів та послуг з їх збільшеним рівнем дозвіллям і одноразовими доходами;

- Вищі стандарти освіти позитивно впливають на майбутній попит на культуру;

Коротше кажучи, культуру можна розглядати як рушійну силу нового етапу розвитку міста, засновані на якості життя, святковість, творчість як елементи відмінності містах, в той же час гарантуючи баланс такого розвитку. Звідси важливість для міст інвестування в культуру: управління спадщиною та збереження, мистецьке виробництво, події та інфраструктура, робочі місця та творчість освіти.

Велика кількість міст Європи сприяє успішному впровадженню культури в різні сфери політики з метою сприяння[25]:

- зв'язки між інноваційною та культурною політикою - художниками та творцями, щоб заохочувати інновації в усьому місті, та заохочувати це, пов'язуючи цифрові та технічні центри з культурними та творчими центрами;
- використання спадщини та пам'яті для побудови самосвідомості, самоцінності та соціальної згуртованості - це створить міцні соціальні цінності та допоможе боротися з ксенофобією, расизмом, антисемітизмом, гендерною дискримінацією та екстремальним націоналізмом;
- розширення можливостей людей через освіту під керівництвом митців і дизайнерів, живі лабораторії та методики спільного створення;
- розбудова спроможності для забезпечення якісного місцевого культурного вираження, розвитку аудиторії та участі;
- міжкультурний діалог та позитивні, активні підходи до управління культурною інтеграцією,

- боротьба з соціальною нерівністю в міських та сільських умовах, шляхом стимулювання культурного підприємництва та кращого управління місцевими культурними ресурсами для максимального залучення та участі громадян.

1.3. Закордонні приклади культурних інституцій з музичним напрямком роботи

Досвід, який буде аналізовано це - **Музика без кордонів**, міжнародний культурний фонд заснований о 2000 році. Це спільнота соціально свідомих музикантів, які займаються музикою заради єднання спільнот, подолання соціальних «поранень» після війн. Їх діяльність реалізовується у 9 країнах по всьому світу де вони діляться досвідом з музикантами, митцями та громадськими активістам.

Місія їх організації «Використовувати силу музики для подолання розділів, з'єднання громад та зцілення ран війни.» [6]

Візія організації: «Надихати людей у всьому світі на залучення в якості миротворців і використовувати музику для трансформації життя.» [6]

У 2003 році був організований перший міжнародний проект в Сараєво. П'ятдесят музикантів з Балкан, Близького Сходу, Кіпру та Західної Європи зустрілися в Музичній академії в Сараєво, щоб створити глобальну мережу, використовуючи силу музики для примирення, справедливості і миру. Цей проект став поштовхом для наступного, який розпочав декаду миротворницької діяльності по всьому світу. Музичний автобусний у Боснії надихнув Палестинську музичну спільноту на постійну програму, яка навчає вчителів, соціальних працівників та молодих культурних лідерів музиці та ненасильству для дітей у маргінальних палестинських громадах.

Наступною країною Руанду, де працювали з молодими руандіанами для створення молодіжної музики в Руанді. На сьогоднішній день більше 150

лідерів громадської музики пройшли навчання для принесення радості музики вразливим дітям. Проект розширився, включаючи тренінги в Танзанії та Уганді, а також з молодими бурундійськими та конголезькими лідерами в таборах для біженців. Завдяки їхній пристрасності та новим вмінням тисячі дітей збираються разом, щоб співати і писати пісні, барабани і будувати інструменти.

Робота фонду ведеться і за океаном у Сальвадорі, на півночі Європи в Ірландії. У 2017 році розпочата робота з «кризою біженців» у Західній Європі, адаптуючи їх досвід роботи з місцевими музикантами на підтримку уразливих людей.

Чому саме музика? «Ми використовуємо музику як інструмент для побудови зв'язків, сприяння співпереживання та формування спільнот. Дослідження показали, що музика є потужним інструментом, який може впливати на поведінку, формувати культуру і зміцнювати соціальні зв'язки. Ми використовуємо музику як засіб для задоволення потреб суспільств, розділених та постраждалих від конфлікту.»

Для аналізу ми беремо їх проект у Балканах, місто Митровиця, Косово. Місто в якому знаходиться пам'ятник у вигляді шахтарської вагонетки створений Богданом Богдановичем після другої світової війни на честь символу єднання сербів та албанців у спільній боротьбі проти ворога. Але за часи військової дій за незалежність Косово, місто стало центром міжетнічної боротьби двох спільнот. Це змінило місцеві контексти, хоч цей пам'ятник стоїть і сьогодні, він сприймається навпаки від задуманого. Остання спроба створення символу єднання двох народів є міст збудований французькими військовими через річку Ібар, але він навіть фізично розділяє місто на дві частини, які ворожують один з одним. З північної сторони одна з основних етнічних сербських громад з Косово, включаючи багато людей, переміщених зі своїх будинків в інших районах. Вони відмовляються визнавати легітимність Республіки Косово і залишаються громадянами Сербії. На півдні живуть етнічні албанці - більшість у Косові і переконані прибічники одностороннього проголошення незалежності шість років тому.[7]

У 2008 році у місті Мітровиця була заснова Мітровицька шокла року Благодійною організацією «Музика без кордонів», для залучення молоді з різних спільнот міста та сприяння міжетнічному співробітництву з метою відновлення зв'язків між зменшенням комуністичної активності Мітровиці, зменшенням негативних стереотипів та відновленням довіри. Цей проект став новою спробою об'єднати сербів та албанців через музику. Вони єднають місцеве населення шляхом інвестування в місцеву молодь своїх знань, активностей, можливостей пов'язаних з музикою: [8]

- Навчання гри на різноманітних музичних інструментах
- Менторська підтримка в розвитку гурту
- Оренда репетиційної бази
- Звукозапис вашого гурту та курси звуко-інженірінга
- Оренда приміщення клубу рок школи для концертів та заходів
- Стипендії для навчання у школі року

Таким чином була створена культурна інституція, яка працюючи з молоддю загоює міжетнічні рани використовуючи музику. Судячи по їх звітах, за 10 років своєї роботи вони об'єднали 1200 сербів та албанців.

Одна з найвідоміших подій Музики без кордонів та Мітровицької школи року – це літній музичний табір, до речі перші уроки митровицької школи були на території міста Скоп'є, столиця Македонії, де проходить табір. На цей захід з'їжджається молодь з п'яти найбільш розділених і позбавлених волі громад регіону. Також в проекті приймають участь інши шокли року з Сербії, Албанії та Македонії. Програма табор схожа з діяльністю Мітровицької школи року, але головна родзинка табору в тому, що молодь різних куточків балкан об'єднують нові музичні гурти, які за час програми створюють нові пісні, записують їх та дають великий концерт.

Місце для табору обрано не дарма, тому що аби не маніпулювати політичною ситуацією в країні. Таким чином наповнючи нейтральний простір

активностями школи все що потрібно, це легкий поштовх спеціалістів Музики без кордонів аби «магія музики» спрацювала.

Як було вказано у першому підрозділі даної роботи, соціо-культурний простір формує структурна взаємодія соціальної, наукової, освітньої, релігійної, правової та ціннісної систем та наявність культурних, наукових, освітніх та соціально-правових подій. У випадку Митровиці ми бачимо як культурна інституція формує свій соціокультурний простір, який нивілює проблеми міста та єднає молодь через його наповнення симбіозом культурних подій, освіти та спільних цінностей. Підтвердженням цьому є результати їх діяльності та відгуки учнів.

У 2018 році Митровицька рок-школа відсвяткувала десятий літній табір та дев'ять років успішного залучення молоді з обох сторін міста Мітровіки через музичні заняття та свою змішану групу. 2018 рік був ключовим роком для рок-школи у Мітровіці, змішані колективи та змішані майстерні - на передньому та центральному етапі в яких прийняли участь [8]:

- 126 учнів рок-школи (68 північ, 58 півдня), вік від 11 до 25 років у 1526 уроках навичок та сесіях коучингу;
- 9 етнічно змішаних колективів з 44 членами (22 північ, 22 півдня, включаючи 3 членів несербської меншини) провели 162 репетиції і дали 8 концертів; сім із цих колективів брали участь у нашій 10-й щорічній літній школі в Скоп'є, Македонія;
- Майже 700 батьків і однолітків з півночі і півдня Мітровіці відвідали наші концертні групи в Приштині, Грачаниці та Скоп'є;
- 43 Міжетнічні семінари цілий рік: вчителі працюють з міжетнічними групами по обидві сторони Мітровіці;
- У вересні відбулись концерти учнів у Відні, Австрії, та стали учасниками концертного форуму Grantmakers East.

Цей проект має успішний вплив завдяки тому, що ініціатива на його створення пішла від Митровицьких музикантів, які у 2008 році написали листа у

благодійни фонд «Музика без кордонів», які їх підтримали. З часом проект став окремою організацією у 2012 році і для того щоб зробити нову організацію більш сталою вони додали компонент монетизації своїх послуг окрім донорської підтримки. Таким чином Митровицька школа року започаткувала підприємницьку діяльність монетизуючи свої послуги(таб-1), за для того що би зменшити свою залежність від донорів.

Цей досвід можна назвати соціальним підприємством на базі Митровицької школи року, оскільки їх діяльність направлена на вирішення конкретної проблеми у своїй спільноті, а залучення коштів треба для підтримки цієї діяльності та зменшення ціни на навчання для молоді. Вони залишаються неприбутковими, усі отримані кошти від уроків, концертів, здачі в оренду концертного майданчику, обладнання та звукозапису йдуть на підтримку школи та розбудову довіри серед мешканців Митровиці шляхом музики. Про це свідчать їх діяльність, аналітичні та фінансові звіти, які вони викладають на своєму сайті та результати аудиторських аналізів[8].

В школі існують «робочі» стипендії, для тих в кого не має спроможності сплати за навчання є можливість не великої роботи, гроші з якої йдуть на оплату навчання студента.

Перший урок	безкоштовно
Повний пакет уроків дві години групового навчання + 30 хвилин навичок на музичних інструментах та музична теорія на тиждень	€ 7.50 на місяць
Груповий пакет Дві години кочінгу на тиждень	€ 5.00 на місяць
Пакет навичок (добре для початківців!): 30 хвилин уроку навичок інструменту на тиждень плюс додаткові теорії	€ 5.00 на місяць
Один індивідуальний урок, 45 хвилин	€ 10
Чотири індивідуальних уроки, 45 по хвилин	€ 30
Навчання групи що не грає «Рок», 1,5 години на одного професійного тренера. Концертні підготовки, вдосконалення власних пісень, розробка власного «звуку» або просто для	€ 20

того, щоб повернути групу в форму.	
Воркшопи та майстер-класи, для груп та особисто	По домовленості

Таблиця 2 – Прайс лист послуг Школи року на навчальні послуги

1.4. Українські приклади впливу культурних та креативних індустрій на соціо культурне становище міст

- Бум культурних та креативних індустрій проявився в Європі у 2000х роках, до України він прийшов трохи пізніше і зіткнувся з купою проблем. Демографічна криза — 9 млн українців постійно працює за межами України, 2 млн з них уже розірвали свої зв'язки з країною, і міста це відчують в першу чергу;
- Повільне осучаснення міської економіки;
- Застарілий житловий фонд — навіть найновіше українське місто, Славутич, має зношений фонд нерухомості, який дихає на ладан;
- Зношена інфраструктура;
- «Розповзання» міст – хаотична забудова, важко побачити межі міста;
- Низька мобільність населення в межах країни — якщо люди навіть всередині країни не їздять, їхня уява від цього істотно страждає. Це впливає на те, які продукти споживають міські жителі, який у них запит, яка загалом атмосфера, настрої у місті. Жартують, що найкоротша дорога в Чернівці з Одеси – через Молдову. Це теж про інфраструктуру;
- Відсутність системи аналітики міських процесів;
- Відсутність сучасної транспортної стратегії;
- Нерозподілена земля;
- Низький рівень залученості мешканців у рухи протесту — взаємопов'язані речі. Коли мало залученості, тоді – або стихійні протести, або революції «під ключ»;
- Застарілий підхід до розробки містобудівної документації;

- Ущільнення в історичних центрах;
- Проблема збереження об'єктів культурної спадщини в містах.

1.3.1 Львів

Але незважаючи на ці проблеми культурна та креативні індустрії потроху долають їх розвиваючи міста та їх соціокультурні простори. Наприклад Львів, одне з найкреативніших міст України, про що свідчить індекс креативності міст рис1, не дарма це не офіційна культурна столиця країни.

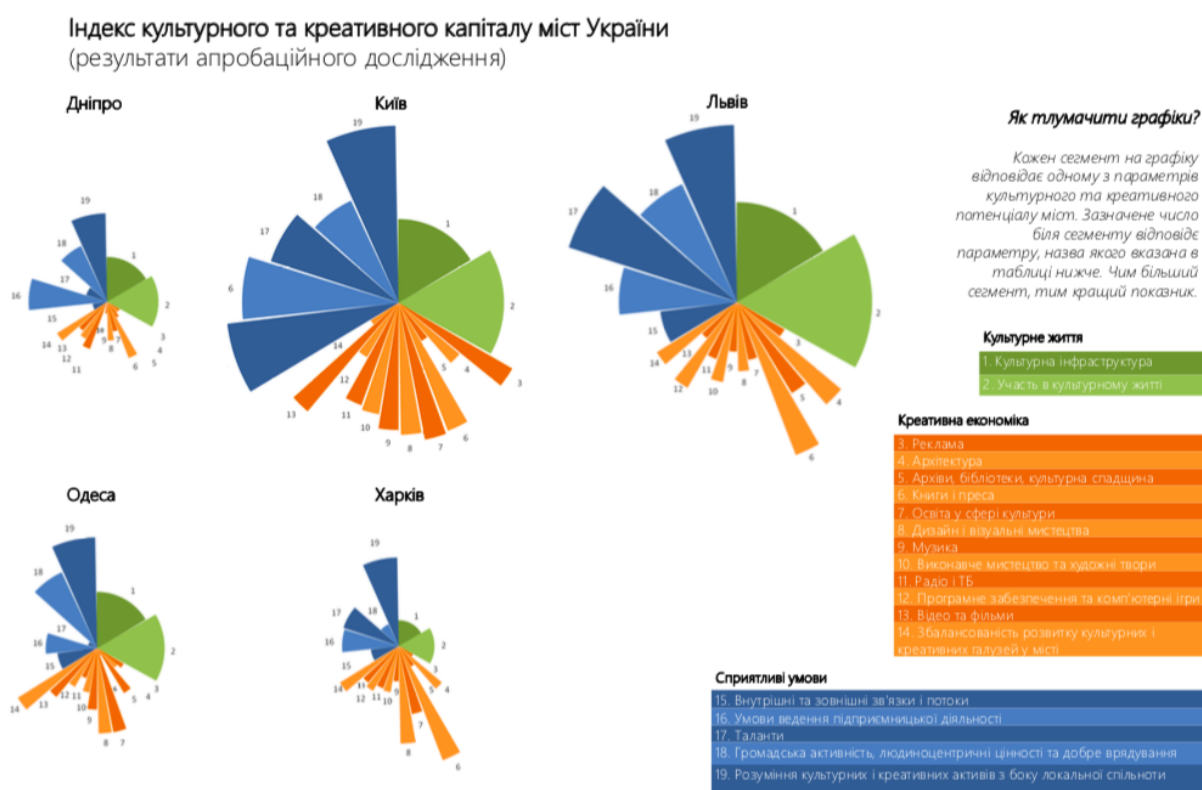


Рис. 1 – Індекс культурного та креативного капіталу міст України [27]

Одним з аргументів на підтвердження цієї діаграми є те що у Львові міська адміністрація долучається до розвитку культурних та креативних індустрій у місті. Стратегія розвитку Львова, наприклад, чітко окреслює туризм як головний потенціал для міської регенерації і відповідно до цього планується міський розвиток. Показовою тут є сфера туризму, де важливо видобути не

новий продукт, а нові переживання, які можна представити у формі продукту на глобальному ринку.

Для більшого приваблення туристів у місто Львів за останні два роки пропонує біля десяти розмаїтих фестивалів, поміж якими популярністю користуються "Свято пампуха" чи "На каву до Львова". Ці свята чи фестивалі активно використовують усталені аспекти бренду Львова (як от місто кави, пива чи шоколаду) і пропонують туристам не лише культурну програму, але й багато різних "чуттєвих" заходів, які дозволяють куштувати відомі гастрономічні продукти.

Різдвяний ярмарок у цьому місті теж має на меті активізувати зимовий туризм та стимулювати підприємців до активної роботи в час, коли більшість мешканців відпочивають. Як наслідок відвідуваність міста за останні роки зросла втричі і його було визнано "Культурною столицею України", що приносить бажані дивіденди.

1.3.2. Кривий Ріг культурно громадський центр «Шелтер+»

Наявність не багатьох культурних інституцій також може впливати на соціально-культурне становище міст.

Культурно-громадський центр Shelter+ (Кривий Ріг, Україна) - це яскравий приклад того, як маленька ініціатива кількох молодих людей може вирости в досить масштабну, а головне - довготривалу цілеспрямовану діяльність, яка зробила великий внесок у розвиток міста.

Перші кроки SHELTER+ зробив ще в 2002 році і до сьогодні продовжує з ентузіазмом працювати аби досягати своєї мети – допомагати дітям, підліткам і молоді зростати цілісними особистостями, які живуть свідомим життям і керуються загально-християнськими принципами.

Сьогодні КГЦ SHELTER+ - це згуртована команда яскравих особистостей – музикантів, спортсменів, журналістів, фотографів, педагогів і просто активних та небайдужих людей. За плечима команди SHELTER+ сотні організованих

яскравих заходів, реалізованих міжнародних проектів, концертів, таборів, гірських походів, тренінгів, розвиваючих занять для дітей та підлітків тощо.

Також SHELTER+ - це власна будівля, в якій є концертний зал, студія звукозапису, тренажерна зала, кімнати для тренінгів, музична репетиційна база та інші приміщення, що дозволяють втілювати в життя багато різноманітних ініціатив і бути максимально корисними для громади.

В назві організації є слово «культура», і це так не лише тому, що Шелтер регулярно проводить заходи, пов'язані з музикою, театром, фотографією та іншими видами діяльності, що традиційно відносять до «культури», а й тому, що це слово сприймається, в його первісному значенні – «виховання, обробка». Центр намагається виховувати свою аудиторію на найкращих зразках поведінки, творчості і людських взаємин, кидаючи кожному виклик жити небанальним життям, прагнути до прекрасного, гармонійного, шукати нового і справжнього. Також назва Шелтер прагне розвивати свою та міську громади. Для цього організація займається просуванням ідей волонтерства, служіння ближньому, небайдужого ставлення до свого будинку, міста, країни.

Один з найяскравіших проектів Шелтера, це – музичний табір «Музика без кордонів» організований спільно з Лондонською організацією «Roundhouse». Ідея проекту полягала в тому, щоб зібрати в Кривому розі 30 молодих музикантів віком від 15 до 25 років з різним досвідом гри на інструментах аби сформувати великий колектив музикантів навчиши їх новим навичкам у роботі з музикою та її наповненням міста. До складу табору входили чотири професіональних музиканти з Лондона та чотири з України, які були фасілітаторами та вчителями табору, і разом з учасниками табору створювали нові музичні композиції, якими поділились разом у публічному просторі Кривого Рогу.

Використовуючи музику, як інструмент соціального залучення, організатори табору розвивали в учасниках якості відповідальних громадян, про те що можна зробити для суспільства за допомоги музики. І це не

закінчилось на словах, оскільки під час табору організовувались виступи в лікарнях, реабілітаційних центрах Кривого Рогу та на пікніку з військовими.

Цей проект подібний на літній табір Митровицької школи року, і він також об'єднує молодь з різних частин країни через музику та має соціальний вплив на свою спільноту.

РОЗДІЛ II. СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР МІСТА КРАМАТОРСЬК

2.1. Історичні факти, які вплинули на формування соціокультурного стану міста Краматорськ

Місто Краматорськ, Донецька область, засновано в 1868 році з населенням дванадцять тисяч і сьогодні складе велике місто із майже двостома тисячами мешканців. Історія міста як міста почалась з залізничної станції і в залежності від розвитку промисловості також розвивалось. 1885 рік будується Алібастровий завод імені Адельмана і через дев'ять років до міста приїжджає швейцарець Конрад Гампер, який будує перший металургійний завод і з часом формує Краматорське Металургійне Товариство. Також в цей час до міста прибувають ще одні європейці, але цього разу з Бельгії і будують цементний комбінат «Пушка». Розвиток промисловості дав великий поштовх розвитку соціальної та культурної інфраструктури населеного пункту. З'являється перше спортивне товариство, футбольна команда, стадіон, театр, кінематограф, поштово-телеграфна контора, велика лікарня. Таким чином поява і розвиток промисловості, а також супутнє їй розвиток інфраструктури на довгі роки задають тренд розвитку тодішньої Краматоровки і сьогднішнього Краматорська.

Після 1932 року починається нова хвиля індустріалізації міста і наслідок цього його розбудова, але Голодомор та Друга світова війна роблять великий слід у місті. В наслідок чого місто відбудовувалось до п'ятидесятих років. 1968 році місто відзначає своє перше сторіччя і як раз в цей час йде найбільша

житлова та інфраструктурна забудова міста за всю його історію. Це не могло не вплинути і на культурне життя міста. За цей період в місті розвинувся театр, були як театральні гуртки при трьох палацах культури, так і на підприємствах(театральні труппи заводчан). Вулиця Академічна(Шкадінова) частково була пішохідною, місцеві її кликали «Бродвеєм», тому що вона з'єднує палац культури НКМЗ та парк імені Пушкіна, якому був ще один палац культури з відповідною назвою та іншим через дорогу. Розвиток машинобудування також стимулює створення першого ВНЗ у місті – Краматорський Індустріальний Інститут(сьогодні ДДМА).

Після розпаду Радянського союзу місто, як і вся країна переживає кризу та розвиток криміналу, що залишило репутаційну пляму на імідже міста та підірвало довіру людей один до одного. Наприкінці дев'яностих Краматорськ відчуває підйом в економіці та суспільстві. 18 великих підприємств міста працюють на експорт, що добре вплинуло на спроможність міської адміністрації відповідати на потреби містян. Але поповнювали міський бюджет не тільки заводи, в цей час місто зазнало різкого зростання малого та середнього бізнесу, в результаті чого ми маємо 23 ювелірних підприємства. Відбувається небувалий підйом громадянської, політичної та духовної активності в житті територіальної громади. У місті зареєстровано 417 громадських організацій, 59 церков різних конфесій, 77 організацій політичних партій. Найміцніші позиції в місті займає Партія регіонів.

11 квітня – 5 липня 2014 року період окупації міста терористичною організацією ДНР. Після звільнення місто стає обласним центром Донецької області замість Донецька.

Сьогодні в місті знаходиться Донецька обласна адміністрація, обласний апеляційний суд, штаб Об'єднаних сил(військова база у місті існує ще з радянських часів).

До міста переїхали Донецька національна архітектурно-будівельна академія та Медичний університет, що вплинуло на кількість студентів в місті

та інших навчальних закладах. Загалом у місті 4 вищих навчальних заклади, 3 технікуми, 5 вчилищ та 28 шкіл. Це свідчить, що Краматорськ доволі студентське місто, наразі в місті кількість молоді віком від 15 до 35 років близько 70000 осіб, про що доповів голова міського відділу молоді і спорту.

Але не зважаючи на це кількість населення відчуває відток і це формує викликлик. Однією з причини цього явища є військові дії в регіоні, це вплинуло на зменшення довіри серед людей, що проявляється у найвищому показнику відчуття соціальної загрози з боку інших груп населення, про що свідчатить мапа дослідження індексу соціальної згуртованості, яке провела програм розвитку ООН та презентували їх у грудні 2018 року. За допомогою цього індексу є можливість зрозуміти соціальну динаміку міст та регіонів. [28]

В даному випадку дослідження приводить до висновку, що в наслідку чого є велика схильність до міграції. Але терпимість один до одного зростає поступово, про що свідчить дослідження програм розвитку ООН індексу соціальної згуртованості.

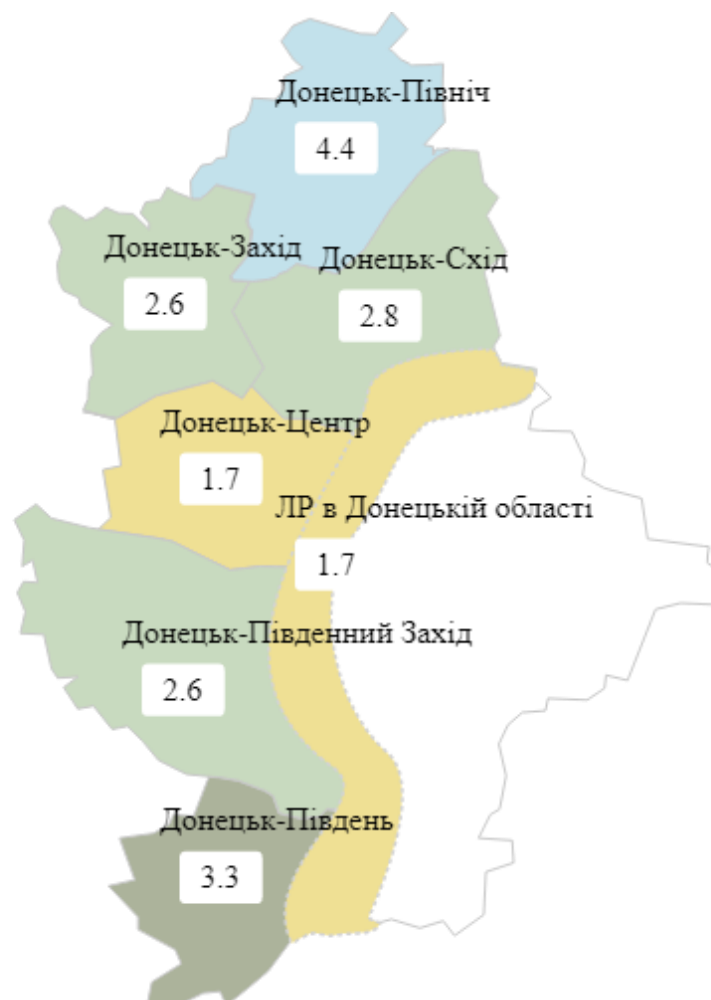


Рис. 2 Мапа рівню соціальної недовіри населення Донецької області



Рис4- Мапа історичних культурних інституцій та вулиць Краматорська
(кенекшн 2бс.)

ЛЕГЕНДА

1. Театр «Ера» 1909 – не працює
2. Кінотеатр «Тріумф» 1913 – використовується як церква
3. Сад Бернадського 1910-го року
- 4 Палац культури Бикова 1930-х рр.
5. Жовтнева вулиця 1920-х
6. Цементник «Культура 1954»

7. Палац культури Будівельників 1954

9. Кінотеатр Родіна, Бродвей 1950 р.

10. Палац культури і техніки НКМЗ 1965 р.

11. Парк Ювілейний 1967 р.

12. Музей мистецтва і історії міста 1967 р.

13. Центральна бібліотека 1986 р.

Історично пішохідні вулиці, але сьогодні проїзді:

- А - вул. Луначарського (вул. Триумфальна)
- В - бульвар Шкадінова (бульв. Академічна)
- С - Проспект Жовтневий (пр. Металургів)

2.1.2 Соціально культурне становище міста та його гравці

Проводячи аналіз гравців соціо-культурному просторі міста було виявлено:

- В сфері культури працюють комунальні заклади на до яких входять: 12 Палаців культури і клубів, 71 бібліотека, 4 школи естетичного виховання, 2 міські та 4 заводські музеї.
- Духовенство – 59 релігійних громад з різним віросповіданням
- До етнічного різноманіття міста входить 78 національних меншин
- В освіті працює 4 вищих навчальних заклади, 3 технікуми, 5 вчилищ та 28 шкіл
- 5 молодіжних просторів, проходять освітні та культурні заходи

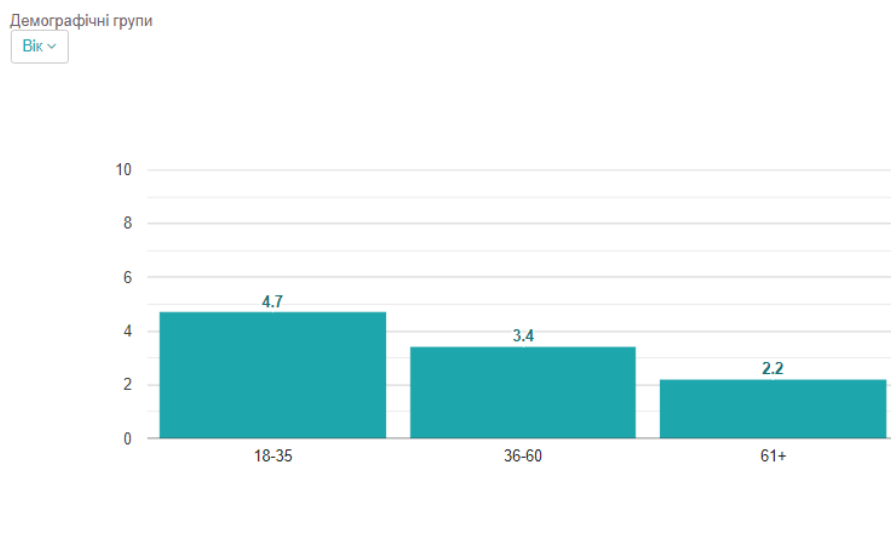
Активним в просторі міста є окремі бізнеси, наприклад Клуб підприємців Краматорська, які також проводять ярмарки, фестивалі та навіть проекти з благоустрою.

Загалом провівши інтерв'ю з громадськими активістами міста виявляється, що гравців на соціально-культурному просторі міста не мало. Також дослідження соціальної згуртованості свідчить[], що участь мешканців регіону в громадській діяльності зростає (рис5), але у випадках неформальної співпраці зі співгромадянами або організаціями громадянського суспільства, ніж у діяльності, яка передбачає контакти з органами державної влади.



Рис5-Індекс громадянської позиції 4.2

Але якщо подивитись вік респондентів, то виходить що найактивнішими є молодь, віком від 18 до 35 років (рис_).



Рис_ середній вік респондентів дослідження

Таку активність підтверджує минулорічне дослідження соціальної згуртованості серед школярів, що показав показник готовності до активної громадської участі 5.4(рис 6), що є доволі високим з дорослими.

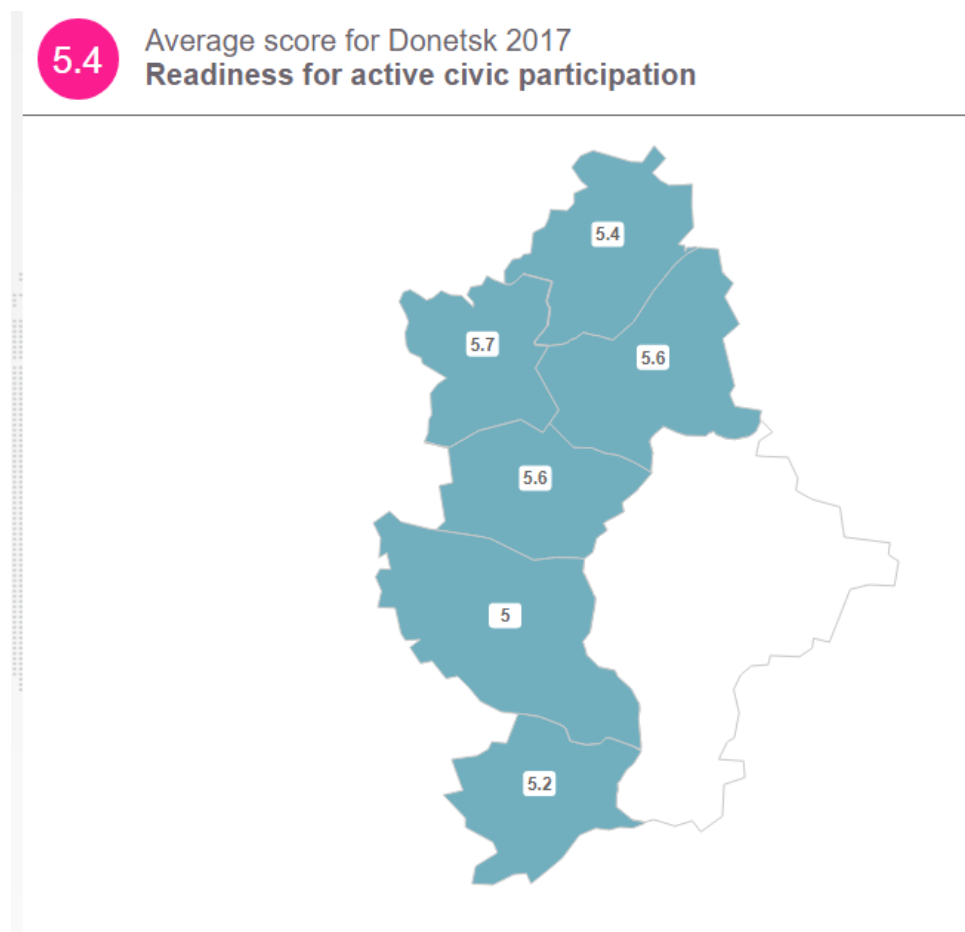


Рис 6- Готовність школярів до активної громадської участі 2017р.

В наслідок цього робимо висновок, аби мати більший вплив на соціо-культурне становище в місті треба посилювати роботу з молоддю. Доки є готовність до активної участі у житті міста, треба давати для цього можливості, відповідно буде зменшуватись тенденці до міграції з регіону, якщо молодь буде бачити перспективи для самореалізації та спроможності до змін у своєму місті. Для цього потрібна активна організація, яка працює з молоддю. Однією з провідних організацій, які реалізують молодіжну політику у Краматорську є громадська організація «Вільна хата» (рис 7).

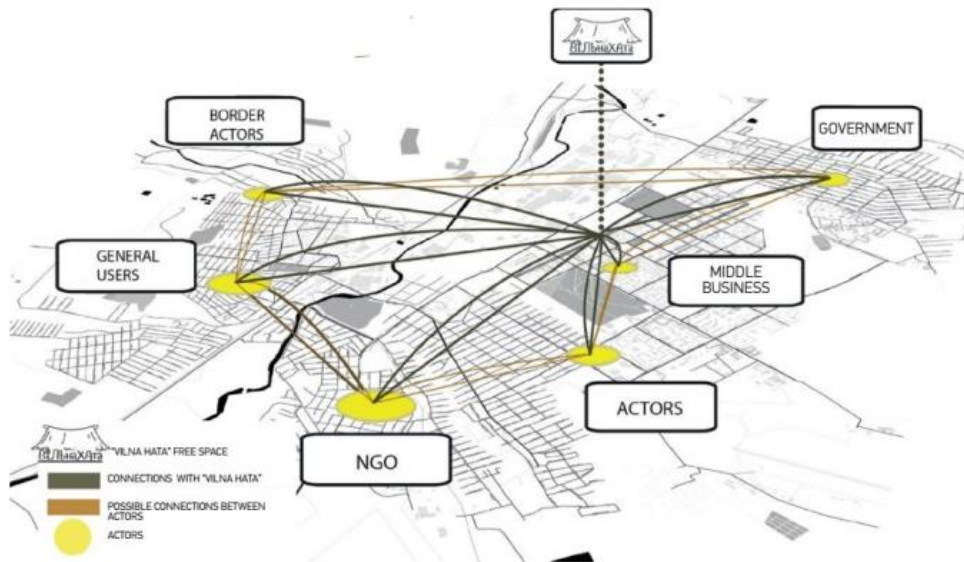


Рис.7-схема соціальної взаємодії ГО «Вільна хата»

2.3. Вплив діяльності ГО «Вільна хата»

Активним гравцем в соціально-культурному просторі Краматорська є молодіжна платформа «Вільна хата», яка заснована 6 грудня 2014 року в результаті воонтерського табору «Будуємо Україну разом» благодійною організацією «Львівська освітня фундація». 17.01.2017 старт громадської організації «Вільна хата».

у 2014 році, коли місто Краматорськ було звільнене з-під окупації, саме молодіжна платформа «Вільна Хата» стала осередком для молоді, що впевнено зайняв цю важливу суспільну нішу в ціальнокультурному прострі Краматорська. Вільна хата – це перш за все простір для розвитку та розкриття себе, свого потенціалу, реалізацій своїх мрій, ідей для міста тощо. Це спільнота, яка стала першим фізичним і неформальним осередком для розвитку молоді у Донецькій та Луганській області. За чотири роки об'єднала понад 7500 людей, дала змогу жителям міста познайомитися, знайти однодумців, відвідати безліч освітніх та культурних заходів, прийняти участь у організації та створенні фестивалів, знайти себе і подорожувати.

У Вільній хаті створилася спільнота постійних волонтерів, які завжди готові допомогти, незважаючи на погодні умови і час доби, бо вони розділяють з нами цінності Вільхи і вважають її другим дімом. За весь час існування

платформи було проведена велика кількість заходів масштабу міста під час яких були залучені до співпраці бізнес, громадські організації та міська і обласна адміністрації. Таким чином Вільна хата взаємодіючи з усіма робить внесок у розбудову довіри в суспільстві шляхом імплементації своїх проектів та програм. Вільха розділяє декілька напрямків в своїй діяльності:

- культурний напрямок - розвиток культурної спільноти міста шляхом проведення різноманітних заходів: фестивалі, вечори музики та віршів, художні майстер-класи;
- програма «Добрий сусід» - допомога сім'ям СЖО та багатодітним сім'ям шляхом залучення волонтерів до ремонтних робіт у житлових приміщеннях;
- проект Kramatorsk innovation platform з розвитку середі соціального підприємництва;
- також є факультативний напрямок – урбаністика, тому що якщо ми займаємось розвитком міста, урбаністика є не від'ємною частиною нашої роботи і ще ми підтримуємо різні ініціативні групи наданням своїх консультацій що до реалізації різних проектів.
- Також ми щорічно проводимо форум з розвитку молодіжних платформ в якому приймають участь організації зі всієї України.

Проект Kramatorsk Innovation Platform працює вже рік, метою проекту є створення підґрунтя для розвитку соціального підприємництва у місті Краматорськ та прилеглих населених пунктів задля покращення соціальної та економічної ситуації вразливих груп населення, об'єднуючи зусилля бізнесу, влади та місцевої громади. Проект реалізується ГО «Вільна Хата» та ГО «Українська Асоціація Фрілансерів» (Free UA) у Краматорську у співпраці з Фондом Східна Європа та ChildFund Deutschland e.V. за рахунок коштів, наданих Федеральним міністерством економічного співробітництва та розвитку Німеччини. Проект є частиною комплексної програми «Сприяння розвитку міжсекторного партнерства в цілях захисту інтересів дітей: долучення ВПО до активних учасників процесу».

Проект “Добрий сусід” проект, що покликаний допомогти мешканцям Краматорська, які опинились в складних життєвих обставинах. Близько 10 постійних волонтерів виїжджають до об’єктів разом з майстром та працюють, таким чином ми будуємо волонтерських рук у місті та поширюємо одну з місій проекту бути «добрим сусідом». В проекті є співпраця місцевих жителів та соціальної служби та ПТУ де готують будівельників. Проект реалізується за рахунок фонду Джинжер та USAID

Окрім загальної діяльності організацію постійно підтримує ініціативи від молоді та інших організацій Краматорська та регіону, будь то консультаційна, технічна чи організаційна допомога.

Одній з найяскравіших подій які робить Вільна хата це – фестивалі. Події, що розкривають людей, об’єднують та творять неповторну магію. За 4 роки організували 12 великих фестів, деякі стали традиційними: “Гаївки”, фестиваль води, гарячих напоїв, вуличної їжі, фестивальний день фотографа, “Overdrive” та “Make My Motivation Fest”. Ці заходи за 4 роки відвідали близька 25 тисяч людей!

Таким чином одна громадська організація об’єднала велику кількість людей протягом чотрьох років, чим самим задіяла такі сфери міського життя:

- Міське управління – планування, організація та оцінка ефективності міських фестивалів вимагає координації різних комунальних організацій та установ, задіяння приватного бізнесу та громадських організацій, - навичок міжсекторної координації.
- Розвиток малого бізнесу – оскільки учасниками ярмарків є переважно місцевий бізнес, дрібні підприємці, дрібні місцеві виробники, власники мікро бізнесів, то фестивалі – це можливість для реалізації своєї діяльності та виробництва
- Урбаністика та наповнення міських просторів – фестивалі зазвичай проходять у центрі або іншому знаковому громадському просторі у місті. Вільна хата відкрила 3 нових міських простори для проведення таких

великих заходів, якими тепер користуються інші інституції. Фестивалі – це велика активність, яка формує життя в міських просторах.

- Культура – фестивалі супроводжуються культурною програмою та задіюють організації культури (комунальні, державні, приватні та громадські). Вони формують культуру міста, - культуру спілкування, культуру міської комунікації, визначають сприйняття міста мешканцями, створюють та підсилюють культурну самобутність, культурні маяки міста.
- Громадська активність – фестиваль є доброю нагодою для міської комунікації – зустрічей, знайомств, спільного проведення часу, - для різних верств, різних соціальних та вікових груп (сім'ї, молодь, сусіди, однокласники та одногрупники тощо).

Фестиваль – це спосіб формування міської громади, створення цінності життя у місті. Він також безпосередньо пов'язаний з наскрізними темами:

- Соціальна інклюзивність – ярмарок має бути доступним для всіх, - для людей з особливими потребами, ВПО, ветеранів АТО, старших самотніх людей, тощо (місцевих соціально вразливих груп). Ярмарок має бути фінансово доступним. Ярмарок має бути безпечним (та дружнім одночасно) – для сімей, дітей, жінок.

- Технології – ярмарок має бути сучасним, візуально привабливим, викликати інтерес (особливо серед молоді) візуальними ефектами (естетика соціальних мереж). Ярмарок може привертати увагу не лише до традицій, але й до сучасних технологічних можливостей. Комунікаційна стратегія є важливою для ярмарків, особливо присутність у соціальних мережах.

- Територіальна взаємодія – ярмарки дають можливість співпраці з прилеглими громадами (залучення підприємців до участі, залучення мешканців до відвідання ярмарку тощо) та іншими регіонами (представлення промислів та ремесел тощо).

Нижче відгуки результати опитування відвідувачів фестивалю «Гаївки» у 2018 році на рис 8 та рис 9, які підтверджують навед

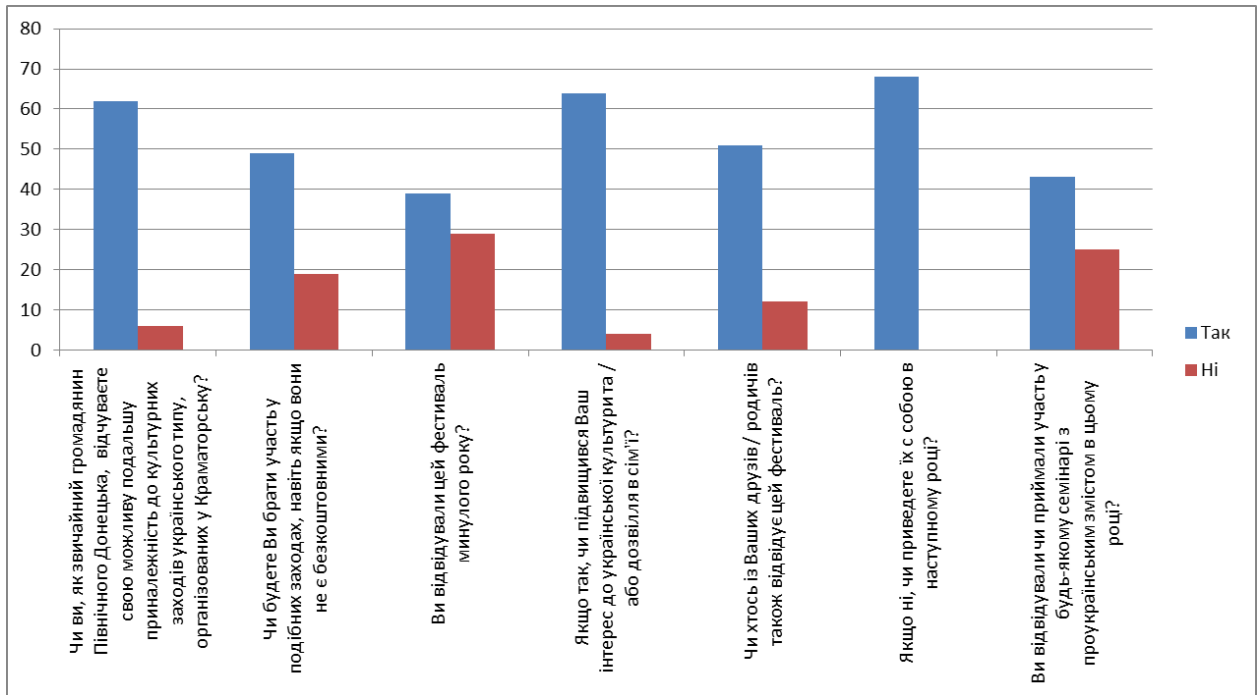


Рис 8- Опитування відвідувачів фестивалю «Гаївки»

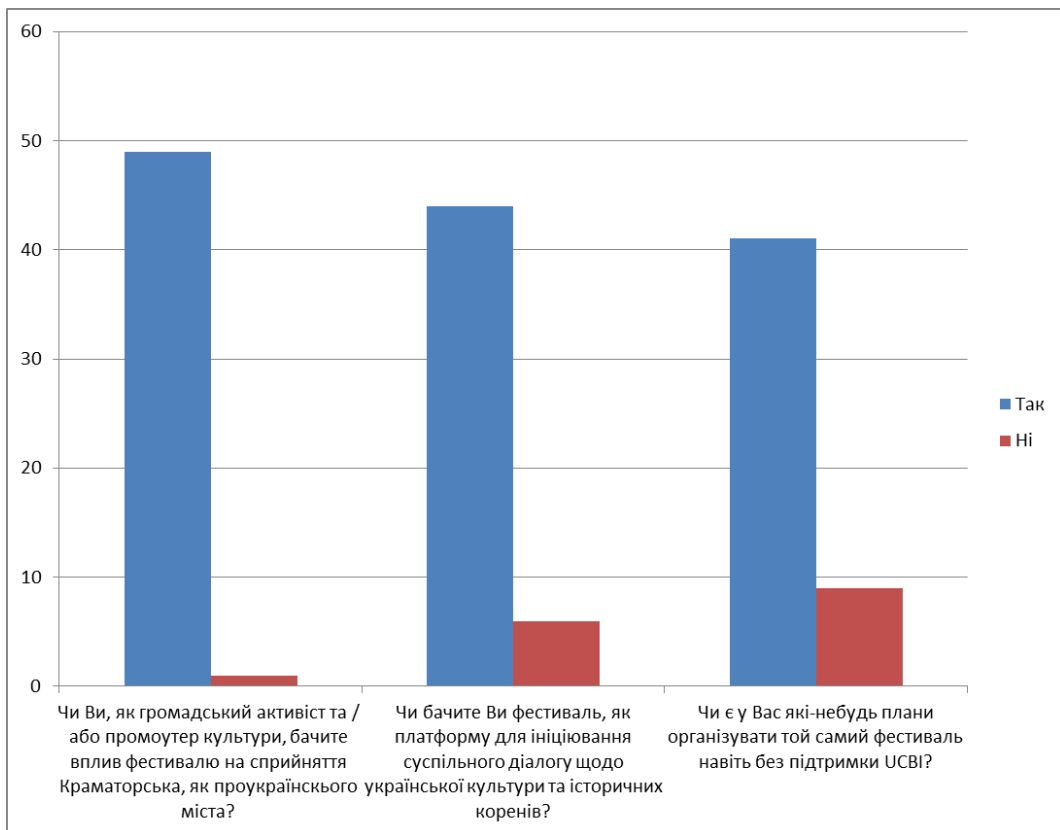


Рис 9 -Сприйняття організаторів / волонтерів щодо події та можливих наслідків

4 роки такої культурно-освітньої діяльності у «Вільній Хаті» дали зрозуміти, що інструментарій, за допомогою якого можна посприяти удосконаленню соціокультурного простору міста Краматорськ є значно більшим, і потрібно розширювати механізмами співпраці.

3.1. Передумови створення музичної студії

Одними з перших заходів, після відкриття платформи, були музичні вечори. Головна мета цих неформальних зустрічей — це надати можливість презентувати свої пісні, або заспівати кавери на улюблених виконавців у «домашній атмосфері», як новачкам так і професійним музикантам. Окрім місцевих музикантів стіни Вільхи також приймали з концертами музикантів з сусідніх міст: Слов'янськ, Бахмут, Дружківка, Харків.

Поступово Вільна Хата стає майданчиком для концертів і творчих зустрічей з музикантами і гуртами з різних куточків України та з закордону. Нашими гостями були: Сашко Положинський (Тартак), Фоззі (ТНМК), Piano Extremist, 5 Vumir (Київ), My Versal (Київ), Один в каное (Львів), Колір (Одеса), Anton Vosmoу (Пермь, Росія).

З часом Вільха стає осередком, де проходять уроки гри на гітарі, та поступово формується коло активних музикантів, які формують між собою проекти і допомагають в організації концертів.

Влітку 2015 року, спільно з місцевими музикантами, були проведені перші, після двох років тиші, open-air рок-концерти «Overdrive» і «ПрапорРок». Після цього Вільна хата стала організатором багатьох заходів міського масштабу, на яких ми знайомили людей з різноманітними музичними жанрами та їх виконавцями.

З 2016 року в нашому розпорядженні з'явилося усе необхідне для проведення повноцінних концертів самотужки. Завдяки цьому ми активно підтримуємо

ініціативи місцевих організацій та жителів, що хочуть провести музичні заходи. У решті часу обладнання використовується на репетиційній базі, де місцеві гурти проводять свої репетиції та створюють матеріал. У планах є зробити свою студію, де можна буде робити записи пісень або іншого аудіо матеріалу. Станом на кінець 2018 року в розпорядженні організації є орендоване приміщення та обладнання для потреб студії, залишились не величкі ремонтні роботи.

Створення соціального підприємництва на базі музичної студії є логічним продовженням проекту *Kramatorsk innovation platform*, в межах якого розвивається середа соціальних підприємців у місті.

Соціальне підприємництво сьогодні набуває все більшої популярності в Україні та світі оскільки універсальний та сталий метод вирішення соціальних проблем або це підтримки вже існуючих ініціатив. Під час аналізу Митровицею рік школи та благодійного фонду «Музика без кордонів» в нас була нагода переконатись в ефективності цього засобу для вирішення соціальних проблем шляхом використання культурних індустрій.

В нинішніх умовах ця тема дуже актуальна для України. Сучасні виклики українського суспільства, а саме військові дії та проблеми внутрішньо переміщених осіб, створюють додаткові причини щодо активізації соціальних ініціатив. Тільки за офіційними даними, станом на 2016 р. в Україні зареєстровано більше 1,7 млн внутрішньо переміщених осіб. Це люди, які потребують допомоги держави та суспільства. [23]

Також виходячи з даних отриманих у другому розділі є проблема віттоку населення з міста, у більшості чого це молодь, яка не бачить можливостей для своєї реалізації, хоч і готова до активності.

Відповідно проблема яку потенційно може вирішувати музична студія – це залучення молоді до самореалізації через музику і тим самим наповнюючи соціально-культурний простір міста Краматорськ новими культурними контекстами від молоді. Питання наповнення міста людськими(молодіжними)

контекстами особливо актуально, оскільки, як ми бачили у другому розділі, історичні фактори які найбільше вплинули на соціально-культурне становище міста були направлені, в першу чергу, на розвиток промисловості. Одна з рекомендацій після дослідження Краматорська студією урбаністики CANactions була про створення культурного центру та переорієнтації міста від «заово центрічного» до людиноцентричного.[29]

Відповідно до цієї рекомендації ГО «Вільна хата» реалізовує частину функцій культурного центру у своїй діяльності, але для повного спектру є потреба в розширенні, одним з елементів цього розширення є музична студія.

3.2. Бізнес-план соціального підприємства на базі музичної студії

Оскільки ми створюємо соціальне підприємство, то однією з його ознак є наявність місії та візії підприємства, аби було спільне розуміння стратегічних цілей проекту.

Враховуючи вхідні данні та збори команди ГО «Вільна хата», які реалізовуватимуть дану ініціативу, місія музичної студії має таке формулювання:

Розвиток соціально-культурного середовища Краматорськ шляхом формування а підтримки музичної спільноти міста шляхом створення інфраструктури_____.

3.2.1 Ідея, бізнес концепт

Ідея музичної студії полягає у створенні місця з комплексом послуг зі звукозапису, можливості репетицій музичних гуртів, школи з розвитку музичних навиків, створення «інкубатору» з розвитку музичних колективів та інформаційної платформи для розвитку та підтримки музичної спільноти міста.

Цінності студії: якість, відповідальність за себе та суспільство, довіра, саморозвиток, гумор, прогресивність, взаємоповага.

Унікальна цінність – навчаємо та даємо можливість виступити («музичний інкубатор»)

На рис 10 вказана піраміда послуг студії в залежності від рівня витрат та ціни, від простішого та дешевшого до важкого та коштовного(знизу вгору). Вершина піраміди формують послуги які роблять найбільші кроки до наближення студії до реалізації її місії. А саме займаючись записом та продакшеном місцевої музики, подкастів та радіо-ефірів ми наповнюємо соціо-культурний простір міста контентом місцевого «виробництва». Таким чином навколо контенту формуються спільноти споживачів місцевого контенту, що спонукає людей до його обговорення на фоні спільної «музичної» цінності. Провокуючи обмін думок між мешканцями розвивається комунікація та довіра один до одного. Але нижчі підрозділи піраміди також ведуть нас до реалізації нашої місії, але це перший та другий кроки від початку, які розвивають спільноту дуючи їй можливості розвивати свої професійні та комунікаційні навички.

Окремо можна виділити послуги ProBONO, вони направлені на залучення аудиторії та підтримку міських ініціатив пов'язаних з культурою.



рис 10 – піраміда активностей студії

Цільова аудиторія (клієнти) студії діляться на три категорії:

- Школярі
- Ті, хто хочуть вчитись грати (праююча молоді та люди старшого віку)

- Музичні гурти

Канали залучення аудиторії:

- Школярі – соціальні мережі, спільнота молодіжної платформи «Вільна хата», музичні школи, ___
- Ті, хто хочуть вчитись грати – ВНЗ, спільнота молодіжної платформи «Вільна хата», музичні концерти,
- Музичні гурт – соціальні мережі, спільнота молодіжної платформи «Вільна хата», музичні концерти, партнери

Також у додатку 1 є таблиця з концепцією маркетинг-міксу 4Р для розвитку музичної студії.

Утримання аудиторії буде за рахунок того, що наша платформа Вільної хати вже впізнавана та студія є можливістю для майбутніх гуртів бути також впізнаваними за рахунок соціального капіталу організації. Також за рахунок того що вже є і розвивається спільнота музикантів, де вони обмінюються досвідом один з одним та створюють гурти. І найголовніше, це те, що їм дають можливість для творчого росту.

Організаційна модель музичної студії

Проаналізувавши заплановану діяльність який персонал нам потрібен, для чого, і яку ми, наразі, маємо команду на рис 11

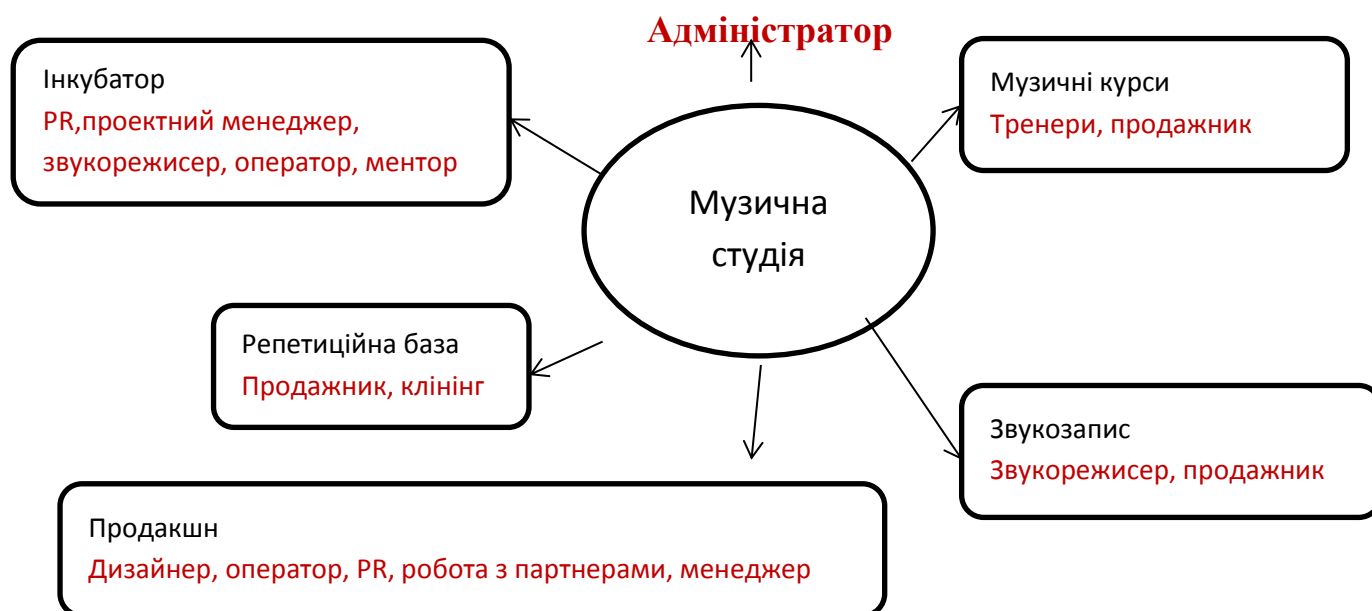


Рис 11 -організаційна модель музичної студії

3.3. Бюджет/фінансовий план, залучення ресурсів, оцінка самоокупності та можливих ризиків

Враховуючи що для створення студії в Вільної хати вже є необхідне обладнання, то велика стаття витрат. Враховуючи це та заплановані активності можливі два варіанти витрат: мінімальний(таб _), на початок діяльності поки спільнота на початку свого формування і немає потреби в усіх послугах та план максимум повним переліком послуг(таб 4)

Витрата	Ціна/місяць
Оренда приміщення	3200 грн
Комунальні послуги	500 грн
Заробітна плата трьом працівникам студії	18000 грн
	Загалом 21700 грн

Таб 4 -Витрати мінімальні

Витрата	Ціна/місяць
Оренда приміщення	3200 грн
Комунальні послуги	500-1000 грн
Заробітна плата 5 працівникам студії	40000 грн
Гонорар найманим спеціалістам	10000-20000 грн
	Загалом 53700-64200грн

Таб 5-максимальні витрати

Враховуючи мінімальнимй варіант витрат момент самоокупності можна досягти протягом 2-3х місяців, оскільки вже є 3 гурти попередньо готові займатись в студії по абонименій програмі, тим самим ми закриваємо статтю оренди та комунальних послуг 4500грн проти 3700грн. Статтю заробітної плати

плануємо перекривати комабінуючи залучення коштів від діяльності студії шляхом її активностей та здачі в оренду обладнання (вона не входить до загальних активностей студії, але на перший час планується використання цього ресурсу). Також Вільна хата має активну волонтерську спільноту, то частково може закрити окремі позиції в команді студії на волонтерських засадах, в подібному форматі працюють в музичній студії КГЦ Шелтер у Кривому Розі, про який ми говорили у другому розділі.

План максимум орієнтовано планується перекрити в період двох років, протягом цього часу працювати над розбудовою спільноти, яка в майбутньому члени якої будуть випускниками «інкубатору» та потенційними клієнтами на звукозапис та продакшн.

Виходячи з плану максимум по суті студія сама формує частину своєї аудиторії проводячи її через усі три етапи активностей, які заплановані в студії, що додає елемент сталості у модель роботи студії.

SWOT АНАЛІЗ

Сильні сторони:

- існуюча спільнота прихильників Вільхи
- мотивована та компетентна команда Вільхи
- унікальність пропозиції
- незадоволений попит на такого роду активності
- наявність приміщення
- наявність унікального досвіду

Недоліки:

- обмежений бюджет на просування

Можливості:

- користуватися прихильністю спільноти, яка через свої канали надаватиме клієнтів
- залучення соціальних інвесторів

Загрози:

- велика залежність від вузької цільової аудиторії

оцінка ризиків таб. 6

Ризик	ймовірність	ймовірність	привенція	дії в разі
-------	-------------	-------------	-----------	------------

	настання (1-мін,5-макс)	впливу на проект (1-мін,5-макс)		настання
Втрата приміщення	1	5	Підписання всіх необхідних договорів; Дружні відносини з власниками приміщення; мати варіант запасного приміщення	Скористатися варіантом запасного приміщення; Працювати над пошуком нового; Зробити управлінські висновки
Не вдасться залучити кошти на першому етапі	1	4	Паралельно до стратегії залучення коштів використовувати краудфандинг; Створити “детальний план Б”;	Скористатися можливостями бюджету міста або краудфандингу; Скористатися “планом Б”;
викрадення обладнання зі студії			Встановлення якіснішої охоронної системи; Інструктаж та відповідальне ставлення співробітників; Розробити систему доступу до обладнання (кількість ключів та відповідальних за них(?)) Страховка	Скористатися страховкою; Звернутися до правоохоронних органів
Не вдасться залучити необхідну ЦА	2	5	Мати комунікаційний план; Знати в чому	Зробити управлінські висновки та працювати над

			наша цінність для ЦА; Продовжувати притримуватися обраних способів роботи зі спільнотою оскільки вони показали свою ефективність	оновленням стратегії залучення
Незадоволена цільова аудиторія (конфлікти)	1	5	Перед співпрацею зрозуміти цінність для клієнта; Підписувати якісні договори з муз.гуртами; Розробити систему якісного сервісу;	Провести відкритий діалог; Зрозуміти причини настання та зробити управлінські висновки;
Некваліфіковані працівники	2	5	Проходження нвчання в колег зі слов'янська	Обемжити активності до підняття кваліфікації
Конфлікти всередині команди	3	4	Проговорення спільного бачення місії прокту	Включати волонтерів до команди або залучати кризовий менеджмент

Таб.6 - ризики

Бізнес канва з бізнес моделлю надається нижче у додатку 1.

Управлінські висновки

Шляхом дослідження поняття соціальнокультурний простір та того як він формується і те що на нього впливає у сучасному суспільстві. Проаналізувавши міжнародний досвід на прикладі благодійної організації «Музика без кордонів» та їх партнерів Митровцької школи року, соціально-культурне становище Краматорська дійшли висновку. Що соціально-культурне становище міста псується із-за відсутності відчуття безпеки у місцевого начелення. Це провокує зниження довіри серед людей, розвиток витоку населення з міста. Знайшли причину по якій можна змотивувати молодь залишитись в місті і тим самим зробити великий вплив на соціокультурний стан міста. Як показують дослідження молодь готова до діалогу та активної участі в міському житті, якщо дати їм можливість та показати, що вони спроможні на зміни.

Для реалізації цих можливостей була обрана ГО «Вільна хата», яка має досвід роботи з молоддю з 2014 року. Інструментом для цього є їх поточна діяльність та окремим напрямком – соціальне підприємництво на базі музичної студії. Створення такої культурної інституції дає змогу молоді наповнювати місто своїми контекстами та єднатись навколо спільних цінностей з допомогою музики. Управлінська задача стої зібрати команду для сталої роботи студії, до якої на початку роботи увійдуть: адміністратор, менеджер та звукорежисер.

Музична студія стане першим кроком у наповненні міста креативними індустріями, які з ходом часу матимуть більший вплив на місто. Наступним кроком повинен бути концертний майданчик.

Макет бізнес моделі










Призначений для:

ДОДАТКИ

Створений:

Дата:

Версія:

<p>Ключові партнери </p> <p>Досвідчені музиканти місцевих гуртів</p> <p>Інформаційні партнери: Учнівський простір «БірБірлога», інші молодіжні центри, концертні майданчики, Korneev sound, ТО «Другой Донбасс»</p>	<p>Ключова діяльність </p> <ul style="list-style-type: none"> Репетейна база Система знижок Музичні курси Послуги Pro BONO Звукозапис Продакшн Музичний інкубатор <p>Індивідуальні заняття</p> <p>Ключові ресурси </p> <p>Електрика, відео камери, інтернет, музичне обладнання</p>	<p>Ціннісна пропозиція </p> <p>Навчаємо та даємо можливості зростати та виступати, умовний музичний «інкубатор»</p>	<p>Відносини з клієнтами </p> <ol style="list-style-type: none"> Платформа для впізнання Спільнота Професійний ріст <p>Канали </p> <ol style="list-style-type: none"> Соц. мережі, Вільна хата, музичні школи, ВНЗ, Вільха, концерти, прохідні користувачі <p>Музичні гурти, вільха, концерти та партнери</p>	<p>Сегменти користувачів </p> <ol style="list-style-type: none"> Школярі Ті, хто хочуть вчитись грати Музичні гурт
<p>Структура витрат </p> <p>Оренда приміщення</p> <p>Комунальні послуги</p> <p>З/п адміністратору</p> <p>З/п менеджера</p> <p>З/п викладачів</p>		<p>Джерела доходів </p> <p>Майстер-класи</p> <p>Музичний інкубатор</p> <p>Звукозапис</p>		

4P	Що?	Навіщо?	Коли?	Як?	Скільки?	Хто?
Продукт	Репетеційна база/студія для музикантів, студія для радіо, «школа року»	За для розвитку культурної спільноти краматорська	Квітень 2018	Місце де буде генеруватись та записуватись музичний контент, Також буде проходити «школа року» за для навчання нових музикантів	Ціна, обсяг продажів тощо	Молоді та досвідченні музиканти, радіо, студенти та школярі
Ціна	2 години 100 грн або абонимент на місяць 1500грн	Найоптимальніша ціна після аналізу ринку	В залежності від попиту та зовнішніх факторів буде змінюватись ціна	Ціна може змінюватись в залежності від професіоналізму персоналу та рівня попиту на послугу	Перші 2 місяці мета покривати операційні витрати, а потім прибуток направляти на розвиток бази та культурної спільноти міста	Чи будуть різні ціни для різних груп покупців? Для репетицій одна ціна, студія інша, школа - третя
Місце	Фізичний простір де	Не житлове приміщення де	В них є можливість	Плата за оренду приміщення та	Оренда з комунальними	Усі групи використовуватимуть

	знаходиться студія	нікому не заважає гучна музика	отримати послуги в одному місці	комунальні послуги	виходить до 3000грн, окупність від двох місячних абонементів	один канал
Реклама	Інформативний, пригадуєчий, підкріплюєчий та іміджевий Соціальні мережі Партнерські ЗМІ Партнерські організації «Сарафанне радіо»	Ці канали вже напарацьовані раніше та наша ЦА їми користується, що стосується «Сарафанного радіо», то в місті доволі тісна спільнота музикантів, які потербують місця для репетицій	Часові рамки: запуск, життєвий цикл тощо?	Які види реклами будуть виконуватися? Інформативний, пригадуєчий, підкріплюєчий та іміджевий	Соціальні мережі: пости в групі Вільної хати та репости в інші груп та на сторінки лідерів думок – безкоштовно, таргетування – 5\$ Партнерські ЗМІ – безкоштовно, сарафанне радіо - безкоштовно	Різна реклама для різних груп? Для музикантів – інформативна, пригадуєча та підкріплюєча реклама Радіо – пригадуєча та іміджева

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Соціологія. Підручник / Теремко С. – К., 2001. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://readbookz.net/books/138.html>
- 2 Анан'єва О.П. Socio-cultural space: the essence and structure. International Scientific Journal. 2015. Вип. 9, С.74.
3. Creative cities в Україні [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.creativecities.org.ua/uk/creative-industries/about/>
4. Published by the United Nations Development Programme (UNDP), One United Nations Plaza, New York, NY 10017, USA and the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), 7, place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, France. United Nations/UNDP/UNESCO, 2013. ISBN 978-92-3-001211-3
5. Культура. Wikipedia [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Культура>
6. Music without borders. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.musicianswithoutborders.org/eng/our-work/programs/where-we-work/western-balkans/>
7. Страна постоянного страха и недоверия Константин Бенюмов рассказывает, как живет независимое Косово — и независимый сербский регион внутри независимого Косово [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://meduza.io/feature/2018/07/31/strana-postoyannogo-straha-i-nedoveriya>
8. Mitrovica rock school – bringing the music back, together [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.mitrovicarockschool.org>
9. Mitrovica Rock School making music across the divide [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.bbc.com/news/world-europe-26618286>
10. Musicians without Borders Annual Report 2017 [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

<https://www.arcgis.com/apps/MapSeries/index.html?appid=85aa4279a2614c21ad24531b0237ffbc>

11. Інформаційний бюлетень щодо ролі індустрії культури і творчості [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

http://www.culturepartnership.eu/upload/editor/2017/Factsheets/pdf-3/03_Factsheet_UA.pdf

12. Вплив культури на регіональний розвиток та містобудування [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

https://www.culturepartnership.eu/upload/editor/2017/Factsheets/pdf-1/01_Contribution-to-improvement-of-infrastructure_UA.pdf

13. Курс «культура та креативність» [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

<https://www.culturepartnership.eu/ua/publishing/course/lecture-2>

14. Курс «створення цінності в креативній економіці» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.culturepartnership.eu/ua/publishing/creating-value-in-creative-economy>

15. Франс Йохансон. Ефект Медичі. Інноваційні відкриття на перетині ідей, концепцій та культур. – Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2011. – 223 с.

21. Каталог соціальних підприємств України 2016-2017, 2017. С. 4 URL:

<https://drive.google.com/file/d/0B5k4OK2hVgtAOWhGV1RjcW8zZlk/view>

22. Стосунки між різними групами покращуються, але задоволеність якістю життя погіршується: результати Індексу соціальної згуртованості та примирення ООН для східної України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/pressreleases/2018/inter-group-relations-improve--but-satisfaction-with-quality-of-.html>

23. Донецька область, індекс соціальної згуртованості та примирення [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

<https://scoreforpeace.org/uk/usedonetsk/2018-General%20population-39>

24. Краматорськ - місто реальних можливостей [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.krm.gov.ua/article/view/12>
25. The impacts of culture on the economic development of cities. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.wien.gv.at/meu/fdb/pdf/intern-vergleichsstudie-ci-959-ma27.pdf>
23. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://eef.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/Book_sotsialne-pidpryyemnytstvo_pidruchnyk.pdf
24. European Commission, 1998, Culture, the Cultural Industries and Employment, Commission Staff Working Paper [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+TA+P5-TA-2003-0382+0+DOC+PDF+V0//EN>
25. The Politics of Bread and Circuses: Building the City for the Visitor Class [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/107808740003500302>
26. Growth Clusters in European Cities: An Integral Approach [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1080/00420980124001>
27. Сила творчества: почему за креативными индустриями будущее, и как они меняют города? [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://forshmag.me/2018/12/27/sila-tvorchestva-pochemu-za-kreativnymi-industriyami-budushhee-i-kak-oni-menyayut-goroda/>
28. Making music across border | Kryvyi Rih | Tandem | Shelter+ Roundhouse [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=VjGZ4i3fyEo>
29. Talking the future of Ukrainian industrial cities [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://issuu.com/canactions2013/docs/studio_2_final_pages